TAMARA PAHOMI
Institutul de Filologie

VALERIU POPOVSCHII
Institutul de Istorie
(Chişinău)

LUPTA PENTRU LIMBA ROMÂNĂ ŞI ALFABETUL LATIN ÎN BASARABIA ÎN 1917. PRIVIRE DE ANSAMBLU

Abstract

This article, based on documents found in the National Archives of the Republic of Moldova and materials selected from the press of the beginning of the 20th century, describes the causes, the extent and the significance of the battle for the mother tongue and the Latin alphabet in Bessarabia in 1917.

Prea bine se ştie că cei peste 100 de ani de dominaţie ţaristă (1812-1917) au avut urmări tragice pentru Basarabia. Izolată, în mod artificial, de realităţile şi viaţa de peste Prut, adică de pământul din care a fost ruptă cu brutalitate, provincia a fost transformată într-o colonie periferică sau, după cum se exprimă istoricul Ion Varta, într-o „simplă gubernie”[1] a Imperiului Rus. Nici pe o clipă nu a încetat politica de colonizare a ei cu elemente alogene, ţarismul creându-şi, astfel, în ţinut o puternică bază socială. După cum scriu în lucrările lor numeroşi autori, inclusiv Anton Crihan, George Ciorănescu, George Giuglea, „chiar din primul moment după anexiune”[2] în Basarabia s-au stabilit, încurajaţi de autorităţile ţariste, mii de evrei „din Polonia”[3], de nemţi „din landul Baden-Württemberg”[4], de bulgari şi găgăuzi „de peste Dunăre”[5], de urmaşi ai cazacilor zaporojeni „refugiaţi încă în 1775 în Dobrogea”[6] etc. Iată deci cum a devenit Basarabia „plurietnică”, vorba istoricului Anatol Petrencu[7], în cei peste 100 de ani de dominaţie ţaristă.

Însă cel mai îngrozitor şi mai dureros fapt este că în perioada respectivă a fost pusă în mare primejdie însăşi fiinţa naţională a românilor basarabeni, deoarece procesul

[1] Ion Varta. *Politica ţaristă de deznaţionalizare şi asimilare şi rezistenţa românilor basarabeni* // „Magazin Istoric. Număr special. Basarabia”, 2007, p. 22.

[2] Anton Crihan. *Drepturile românilor asupra Basarabiei după unele surse ruseşti*. – California, Arcata, 1990, p. 43.

[3] Ibidem, p. 40.

[4] George Ciorănescu. *Basarabia*, *pământ românesc*. – Bucureşti, 2002, p. 18, 129-130; Anton Crihan. *Op*. *cit*., p. 40.

[5] Anton Crihan. *Op*. *cit*., p. 41; George Giuglea. *Cum au pătruns streinii în Basarabia după 1812*. – Sibiu, 1941, p. 2-3. Vezi, de asemenea: Anatol Petrencu. *Politica de deznaţionalizare a românilor promovată de ţarism şi bolşevism*. *Asemănări şi deosebiri* // „Magazin Istoric. Număr special. Basarabia”, 2007, p. 70-71.

[6] Anton Crihan. *Op*. *cit*., p. 41-42. Vezi, de asemenea: Anatol Petrencu. *Op*. *cit*., p. 70.

[7] Anatol Petrencu. *Op*. *cit*., p. 71.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

de rusificare şi deznaţionalizare declanşat aici de reprezentanţii odiosului regim luase proporţii înspăimântătoare[8], distrugând în calea sa tot ce era naţional. În această ordine de idei, este semnificativ următorul exemplu: la Congresul I gubernial al ţăranilor din Basarabia, care şi-a desfăşurat lucrările în luna mai 1917 la Chişinău, ţăranul Zăbrian din judeţul Soroca vorbea cu mare durere în faţa delegaţilor despre faptul că cei peste 400 de locuitori ai satului său, timp de 20 de ani au tot rugat să le fie deschisă în localitate o şcoală cu învăţătura în limba maternă, dar în zadar. El şi-a încheiat cuvântarea astfel: „Dacă vechiul guvern n-ar fi căzut, noi am fi dispărut ca etnie”[9].

Cele relatate la congresul amintit de simplul ţăran basarabean sunt cu atât mai adevărate, cu cât ideologii ţarismului nici nu ascundeau că urmăresc scopul ca pe calea rusificării şi deznaţionalizării să-i transforme pe basarabeni într-o masă amorfă de oameni, care să-şi uite originea şi patria. „Dacă dorim ca Basarabia să fie cu adevărat… gubernie rusească, – scrie unul dintre aceşti ideologi, Pompei Batiuşkov, – adică să fie unită organic cu Rusia şi să nu se mai afle în centrul atenţiei şi agitaţiei româneşti, e necesar ca prin intermediul şcolii să-i familiarizăm pe ţăranii moldoveni cu limba slavă bisericească veche şi să-i facem măcar prin limbă pe jumătate ruşi”[10].

Iată de ce, în urma revoluţiei din februarie 1917 de la Petrograd şi a căderii ţarismului, românii din Basarabia, ca şi celelalte popoare de la periferiile imensului imperiu, s-au încadrat într-o amplă şi puternică mişcare de renaştere, mai exact de salvare a fiinţei lor naţionale, astfel, conştiinţa lor de neam, adormită, într-un fel, în timpul îndelungatei ocupaţii ţariste, manifestându-se limpede şi plenar la prima ocazie. Vorba reputatului om de cultură Eugen Holban: „… atunci când zăgazurile asupririi s-au rupt, conştiinţa de neam a basarabenilor a erupt”[11].

Evident, unul dintre cele mai elocvente exemple, în sensul dat, e lupta pentru limba maternă, ce a fost izgonită de autorităţile imperiale din toate domeniile de activitate din provincie (biserică[12], şcoală, administraţie, justiţie etc.), ajungând, chiar în teritoriul ei

[8] În câteva importante studii şi articole publicate în ultimii ani, istoricii Gheorghe Negru şi Dinu Poştarencu, scriitoarea Lidia Colesnic-Codreanca demască, în special, rolul nefast al şcolii ţariste în rusificarea populaţiei basarabene, precum şi politica ţaristă de deznaţionalizare a administraţiei ţinutului (Vezi, de exemplu: Gheorghe Negru. *Şcoala ţaristă – instrument de rusificare a românilor din Basarabia* (*a 2-a jumătate a secolului XIX*) // „Destin românesc”, 1996, nr. 1, p. 38-52; idem. *Documente privind politica învăţământului în Basarabia în a 2-a jumătate a secolului XIX* // „Revista de Istorie a Moldovei”, 1995, nr. 3-4, p. 106-129; idem „*Cazul Doncev*” *şi eliminarea* „*limbii moldoveneşti*” *din Gimnaziul Regional din Chişinău* // „Destin românesc”, 2006, nr. 3-4, p. 220-228; Dinu Poştarencu. *Politica ţaristă de deznaţionalizare a administraţiei Basarabiei* // „Destin românesc”, 1994, nr. 4, p. 70-77; Lidia Colesnic-Codreanca. *Substituirea şi suprimarea glotonimului Limba Română în Basarabia în anii 1812-1918* în „Probleme actuale de lingvistică română”. – Chişinău, 1999, p. 45-52.

[9] „Bessarabskaia jizni” din 24 mai, 1917.

[10] Vezi: P. N. Batiuşkov. *Bessarabia*. *Istoriceskoe opisanie*. – St.-Petersburg, 1892, p. 174.

[11] Eugen Şt. Holban. *Ostaşii Moldovei*. *Monumente istorice* (*1917-1918*). – Chişinău, 1995, p. 5.

[12] Una dintre lucrările editate încă în perioada interbelică, ce conţine fapte şi date deosebit de importante în legătură cu subiectul în cauză este cea semnată de N. Topologeanu: *Încercarea ruşilor de a deznaţionaliza Basarabia prin biserică*. – Râmnicu-Vâlcea, 1933.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

național, „în starea unui regres fără precedent”[13]. Această luptă, care este specifică pentru faza inițială, după Ştefan Ciobanu, „romantică”[14], a mişcării de renaştere şi eliberare națională din ținut, s-a extins, practic, în toate localitățile basarabene şi a antrenat aproape toate păturile sociale.

Documentele de arhivă şi materialele din presa timpului sunt extrem de convingătoare în sensul dat. Ele mărturisesc, bunăoară, că primii care şi-au ridicat cu fermitate vocea în apărarea limbii au fost intelectualii. De un activism deosebit în această privință dădeau dovadă învățătorii, care în cadrul mai multor adunări şi congrese, organizate, atât la nivel gubernial, cât şi județean, pledau cu hotărâre pentru repunerea limbii române în toate drepturile, adică pentru funcționarea nestingherită a ei în toate sferele sociale, în primul rând, în şcoală, deoarece anume ea a fost, după cum se ştie şi după cum se menționează şi în literatură, „ținta principală a politicii țariste de asimilare lingvistică a populației băştinaşe”[15].

Astfel, Congresul gubernial al învățătorilor din Basarabia din 10-13 aprilie 1917[16] (alți autori indică, incorect, data de 11-13 aprilie 1917[17]), la care au fost prezenți, după cum susține Onisifor Ghibu, circa „500 de inşi”[18] (alți autori indică

[13] Lidia Colesnic-Codreanca. *Limba Română în Basarabia în anii 1812-1918*. – Chişinău, 2003, p. 97.

[14] Ştefan Ciobanu. *Unirea Basarabiei*. *Studiu şi documente cu privire la mişcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918*. – Chişinău, 1993, p. 47.

[15] Lidia Colesnic-Codreanca. *Op*. *cit*., p. 26.

[16] „Bessarabskaia jizni” din 11-15 aprilie, 1917; „Svobodnaia Bessarabia” din 26 aprilie 1917; Ştefan Ciobanu. *Op*. *cit*., p. 43; Petre Cazacu. *Moldova dintre Prut şi Nistru*. *1812-1918*. – Chişinău, 1992, p. 245; Vasile Harea. *Basarabia pe drumul Unirii*. *Amintiri şi comentarii*. Ediție îngrijită de dr. Vlad Bejan. – Iaşi, 1995, p. 67; Hristea Dăscălescu. *Revoluția dela 1917 în Basarabia*. *Lupta moldovenilor pentru limba*, *şcoala şi cultura națională*. – Chişinău, 1938, p. 27; Romulus Cioflec. *Pe urmele Basarabiei*… (*Note şi impresii din revoluția rusească*). – Chişinău, 1992, p. 247-248; Anton Moraru, Ion Negrei. *Anul 1918 – ora astrală a neamului românesc*. – Chişinău, 1998, p. 49; Ion Negrei. *Bătălia pentru învățământ în limba maternă* // „Magazin Istoric. Număr special. Basarabia”, 2007, p.27; Gheorghe Ghimpu. *Conştiința națională a românilor moldoveni* (Lucrare de sinteză cu texte antologice. Ediția a 2-a revăzută şi completată de autor). – Chişinău, 2002, p. 351; A. S. Esaulenko. *Soțialisticesckaia revoliuția v Moldavii i politiceskii krah burjuaznogo naționalizma* (*1917-1918*). – Chişinău, 1977, p. 41; D. I. Antoniuk, S. Ia. Afteniuk, A. S. Esaulenko, M. B. Itkis. *Predateliskaia roli* „*Sfatul Țării*”. – Chişinău, 1969, p. 41; D. I. Antoniuk, S. Ia. Afteniuk, A. S. Esaulenko. „*Sfatul Țării*” *– organ antipopular*. – Chişinău, 1984, p. 18; idem. „*Sfatul Țării*” *– antinarodnîi organ*. – Chişinău, 1986, p. 15 etc.

[17] Gheorghe Andronachi. *Albumul Basarabiei*. *În jurul marelui eveniment al Unirii*. – Chişinău, 1933, p. 52; Onisifor Ghibu. *Pe baricadele vieții*. *În Basarabia revoluționară* (*1917-1918*). *Amintiri*. – Chişinău, 1992, p. 129 (În continuare se va cita: Onisifor Ghibu. *Pe baricadele vieții*…); Paul Vataman. *Figuri sorocene*. – Chişinău, 1993, p. 71, 146; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Mişcarea națională din Basarabia*. *Cronica evenimentelor din anii 1917-1918*. – Chişinău, 1998, p. 18; Iurie Colesnic. *Generația Unirii*. – Chişinău, 2004, p. 20; *O pagină din istioria Basarabiei*. *Sfatul Țării* (*1917-1918*). Ediție îngrijită de Ion Negrei şi Dinu Poştarencu. – Chişinău, 2004, p. 88 (În continuare se va cita: *O pagină din istioria Basarabiei*. *Sfatul Țării*. *1917-1918*); Ştefan Purici. *Introducere în Istoria Basarabiei*. – Suceava, 2006, p. 111 etc.

[18] Onisifor Ghibu, *Cu gândul la Basarabia* . – Arad, 1926, p. 64.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

cifrele de 600[19] şi chiar de 800[20] de delegaţi), înfruntând rezistenţa înverşunată a unor forţe oculte în frunte cu monarhistul înveterat I. Sâromeatnikov[21], a decis, mai ales, „în urma insistenţelor delegaţilor din partea Partidului Naţional Moldovenesc Vladimir Herţa şi Pan Halippa”[22], ca în fiecare şcoală din ţinut să se introducă instruirea elevilor în limba maternă[23]. Iată un fragment din documentul adoptat la acest congres: „În fiecare şcoală din Basarabia învăţătura trebuie să se facă în limba maternă, începând cu primele clase. În acelaşi timp, limba rusă, ca limbă de stat, se va studia ca obiect obligatoriu. Lipsa numărului necesar de manuale în limba moldovenească nu poate servi drept piedică pentru înfăptuirea învăţăturii în limba moldovenească…”[24]. Aşadar, este foarte important faptul că decizia respectivă (fie ea şi imperfectă sau „ambiguă”[25], după cum menţionează Vasile Harea, căci nu răspundea întru totul aspiraţiilor de emancipare naţională a populaţiei dintre Prut şi Nistru, prevăzând, spre regret, ca limba rusă să se studieze şi mai departe în şcoli ca obiect obligatoriu) a fost adoptată de către învăţătorii basarabeni în ciuda prezenţei în sala de şedinţe, repetăm, a şefului de la acel moment al învăţământului primar din ţinut I. Sâromeatnikov, „rusificator de frunte”[26], cum este numit în literatură, care a declarat, de altfel, de la tribuna forului, cu aere de şovin, următoarele: „Eu nu cunosc limba moldovenească,… dar ştiu că o cultură mare se datorează unei limbi mari, iar o limbă mare se datorează unui teritoriu mare, de aici – şi o şcoală mare… Nu trebuie ca naţia moldovenească să se închisteze în cadrul limbii materne, care e, strict vorbind, o limbă săracă, o limbă a oamenilor de rând”[27]. Devine clar deci că atmosfera pe fondul căreia s-a desfăşurat congresul a fost extrem de încărcată.

O hotărâre similară, dar mult mai radicală cu privire la limbă, au adoptat învăţătorii basarabeni şi la următorul Congres gubernial al lor, ce şi-a desfăşurat lucrările între

[19] Vasile Harea, *Op. cit*., p. 67, 69.

[20] A. S. Esaulenko, *Op. cit*., p. 42; D. I. Antoniuk, S. Ia. Afteniuk, A. S. Esaulenko, „*Sfatul Ţării*” *– organ antipopular*, p. 18; idem. „*Sfatul Ţării*” *– antinarodnîi organ*, p. 16 etc.

[21] „Bessarabskaia jizni” din 11 şi 14 aprilie 1917; Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 27-28; Vasile Harea. *Op. cit*., p. 76; Onisifor Ghibu. *Cu gândul la Basarabia*, p. 64; idem. *Pe baricadele vieţii*…, p. 123, 135; Petre Cazacu. *Op. cit*., p. 245; Romulus Cioflec. *Op. cit*., p. 248; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 18; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 27; Iurie Colesnic. *Basarabia necunoscută*. – Chişinău, 1993, p. 257 etc.

[22] „Bessarabskaia jizni” din 11 aprilie, 1917; Gheorghe Andronachi. *Op. cit*., p. 72; Petre Cazacu. *Op. cit*., p. 245; Hristea Dăscălescu *Op. cit*., p. 27; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 18; Iurie Colesnic. *Generaţia Unirii*, p. 20 etc.

[23] Vezi: „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 1, p. 22; „Svobodnaia Bessarabia” din 26 aprilie 1917; „Bessarabskaia jizni” din 14 şi 15 aprilie 1917; *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Ţării* (*1917-1918*), p. 88; Andrei Popovici. *The Political Status of Bessarabia*. – Washington, 1931, p. 127 etc.

[24] „Svobodnaia Bessarabia” din 26 aprilie 1917.

[25] Vasile Harea. *Op. cit*., p. 81.

[26] *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Ţării* (*1917-1918*), p. 88.

[27] „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 1, p. 20, 35-36; „Bessarabskaia jizni” din 14 aprilie, 1917. Vezi, de asemenea: H. Dăscălescu. *Op. cit*., p. 28; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 27; *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Ţării* (*1917-1918*), p. 88 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

25 şi 28 mai 1917[28] (alţi autori indică, incorect, data de 25-27 mai 1917)[29]. După cum se ştie, raportul despre organizarea instruirii în şcolile naţionale de toate gradele, prezentat la congresul în cauză, în faţa a 350 de delegaţi[30] (alţi autori indică cifrele de 150[31], 250[32], 400[33], 500[34] de delegaţi), de către Ştefan Ciobanu[35], „profesor la gimnaziul din Bolgrad şi bun cunoscător al limbii, literaturii şi istoriei neamului”[36], a fost susţinut cu multă bucurie. „Referatul dlui Ciobanu… a stârnit o bucurie, care nici nu se poate spune”, scria presa timpului , în special, revista „Şcoala moldovenească”, publicând o serie de reportaje de la acest congres[37]. Pe de altă parte, e necesar să subliniem că şi în cadrul forului respectiv unii învăţători (Buciuşcan, Dimitriu ş.a.) s-au pronunţat împotriva limbii române, încercând, în fel şi chip, să-i minimalizeze importanţa şi să spună că-i săracă şi fără perspectivă[38].

[28] „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 2-4, p. 45-81; „Bessarabskaia jizni” din 28 şi 30 mai, 1917; Ştefan Ciobanu. *Op. cit*., p. 41, 43, 111; idem. *Basarabia. Populaţia, istoria, cultura*. Traducere din limba franceză: Alexandrina Grigorescu. – Chişinău, 1992, p. 66; Onisifor Ghibu. *Cu gândul la Basarabia*, p. 90-91; idem. *Pe baricadele vieţii*…, p. 187, 189; Petre Cazacu. *Op. cit*., p. 245; Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 29; Dimitrie Bgos. *La răspântie. Moldova de la Nistru* (*1917-1918*). – Chişinău, 1998, p. 71; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 27-28; Iurie Colesnic. *Basarabia necunoscută*. – Chişinău, 1993, p. 60, 257; idem. *Generaţia Unirii*, p. 22-23; *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. 1917–1918. Documente*. Antologie de Ion Calafeteanu şi Viorica-Pompilia Moisuc. – Chişinău, 1995, p. 11, 32-34 (În continuare se va cita: *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. 1917-1918. Documente*.); Gheorghe Ghimpu. *Op. cit*., p. 352; Anton Moraru, Ion Negrei. *Op. cit*., p. 50; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 28 etc.

[29] Gheorghe Andronachi. *Op. cit*., p. 46, 54, 75, etc.

[30] „Bessarabskaia jizni” din 28 mai, 1917; Petre Cazacu. *Op. cit*., p. 246; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 27; Iurie Colesnic. *Generaţia Unirii*, p. 22; Alexandru Chiriac. *Membrii Sfatului Ţării* (*1917–1918*). *Dicţionar*. – Bucureşti, 2001, p. 72; Constantin Aldea. *Pagini dintr-o istorie zbuciumată. Basarabia până în anul 1920*. – Bucureşti, 1993, p. 105; Andrei Popovici. *The Political Status of Bessarabia*, p. 127 etc.

[31] A. S. Esaulenko. *Op. cit*., p. 48; D. I. Antoniuk, S. Ia. Afteniuk, A. S. Esaulenko. „*Sfatul Ţării*” *– organ antipopular*, p. 32; idem. „*Sfatul Ţării*” *– antinarodnîi organ*, p. 27 etc.

[32] Hristea Dăscălescu. Op. cit., p. 29; Anton Moraru, Ion Negrei. *Op. cit*., p. 50; Anton Moraru. *Istoria românilor. Basarabia şi Transnistria*. (*1812 – 1993*). – Chişinău, 1995, p. 155 etc.

[33] Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru. *Testament pentru urmaşi*. – Chişinău, 1991, p. 35 etc.

[34] *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării* (*1917-1918*),p. 91; Dimitrie Bogos. *Op. cit*., p. 79 etc.

[35] „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 2-4, p. 55; „Bessarabskaia jizni” din 30 mai, 1917; Gheorghe Andronachi. *Op. cit*., p. 75; Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 31; Dimitrie Bogos. *Op. cit*., p. 74; Iurie Colesnic. *Basarabia necunoscută*. – Chişinău, 1993, p. 61; Alexandru Chiriac. *Op. cit*., p. 72, 106, 124; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 28 etc.

[36] „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 2-4, p. 55; Iurie Colesnic. *Op. cit*., p. 61; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 28; Dimitrie Bogos. *Op. cit*., p. 74 etc.

[37] „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 2-4, p. 55-56.

[38] „Limba moldovenească, – spunea, spre exemplu, învăţătorul Buciuşcan, – e atât de săracă, încât am putea spune că noi nu avem limbă. Ne lipsesc cele mai multe cuvinte… De unde să le luăm? De la mocani ori de la franceji? Nicidecum! Să le luăm de la ruşi, căci cu ei avem

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

Însă lor li s-a dat o ripostă decisivă din partea majorității vorbitorilor. Acelaşi Ştefan Ciobanu, de exemplu, le-a răspuns în felul următor celor alde Buciuşcan şi Dimitriu, care, deznaționalizați fiind, îşi băteau joc de propria limbă fără să se refere la cauzele degradării ei: „Este o greşeală să se creadă că noi nu vom putea începe învățătura în moldoveneşte din pricina sărăciei limbii. Limba noastră nu este deloc săracă. Dimpotrivă, chiar din Basarabia au ieşit mulți scriitori români mari, care au avut o limbă bogată, ca A. Donici, I. Sârbu, C. Stamati, B. P. Hasdeu şi alții”[39]. Mai remarcăm că anume la Congresul gubernial al învățătorilor din Basarabia din mai 1917, poetul Alexei Mateevici, polemizând (alături de Ştefan Ciobanu, Pan Halippa, Ion Buzdugan, Iustin Frățiman, Ion Codreanu ş.a.) cu învățătorii deznaționalizați, a rostit celebrele fraze: „Da, suntem moldoveni, fii ai vechii Moldove, însă facem parte din marele trup al românismului, aşezat prin România, Bucovina şi Transilvania”[40] şi „N-avem două limbi şi două literaturi, ci numai una, aceeaşi cu cea de peste Prut”[41].

În genere însă importanța Congresului gubernial al învățătorilor din ținut din 25-28 mai 1917 (care a cerut, de altfel, chiar şi înființarea, pentru basarabeni, a unor catedre de limbă, literatură şi istorie pe lângă Universitățile din Odesa şi Kiev[42]) constă în faptul că „… a pus bazele conceptului de şcoală națională, şcoală de tip nou, democratică, ce se deosebea radical de şcoala țaristă, care făcuse ravagii în Basarabia”[43]. Iată de ce, absolut toate deciziile care au mai fost adoptate, ulterior în spațiul basarabean de şcoală, inclusiv cele ale Congresului militar-moldovenesc[44], s-au bazat, desigur, pe hotărârile Congresului

de aface” („Bessarabskaia jizni” din 30 mai, 1917; „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 2-4, p. 65. Vezi, de asemenea: Dimitrie Bogos. *Op. cit*., p. 74-75; Alexandru Chiriac. *Op. cit*., p. 57, 72, 124; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 28-29 etc).

[39] „Bessarabskaia jizni” din 30 mai, 1917; „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 2-4, p. 67. Vezi, de asemenea: Petre Cazacu. *Op. cit*., p. 246; Dimitrie Bogos. *Op. cit*., p. 74-75; Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 31-32; Alexandru Chiriac. *Op. cit*., p. 57, 72, 124 etc.

[40] „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 2-4, p. 75; Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 30-31; Onisifor Ghibu. *Pe baricadele vieții*…, p. 195; Dimitrie Bogos. *Op. cit*., p. 73; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 27; Gheorghe Ghimpu. Op. cit., p. 335; Nicolae Ciachir. *Basarabia sub stăpânire țaristă* (*1812 -1917*). – Bucureşti, 1992, p. 94; Iurie Colesnic. *Doina dorurilor noastre*. – Chişinău, 1990, p. 85, 138, 163; idem. *Generația Unirii*, p. 22-23; Alexei Mateevici. *Opere*. Ediție critică de Ion Nuță, Efim Levit, Sava Pânzaru, volumul I. – Chişinău, 1993, p. 92 etc.

[41] „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 2-4, p. 75; Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 32; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 27-28; Gheorghe Ghimpu. *Op. cit*., p. 336; *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Țării* (*1917-1918*), p. 90; Iurie Colesnic. *Doina dorurilor noastre*, p. 85; Alexei Mateevici. *Opere*. Ediție critică de Ion Nuță, Efim Levit, Sava Pânzaru, volumul I. – Chişinău, 1993 p. 92 etc.

[42] „Şcoala Moldovenească”, 1917, nr. 2-4, p. 79-80; Ştefan Ciobanu. *Unirea Basarabiei*, p. 111; Dimitrie Bogos. *Op. cit*., p. 76; Onisifor Ghibu. *Pe baricadele vieții*…, p. 197-198; Ion Inculeț. *O revoluție trăită*. – Chişinău, 1994, p. 63; *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Țării* (*1917-1918*), p. 91; Anton Moraru. *Istoria românilor*. *Basarabia şi Transnistria*. (*1812 – 1993*), p. 157; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 29 etc.

[43] Ion Negrei. *Op. cit*., p. 30.

[44] Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare se va cita: ANRM), Fond 727, inventar 2, dosar 3, f. 17-18.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

gubernial al învăţătorilor din provincie din luna mai 1917 şi nicidecum pe hotărârile Congresului învăţătoresc din aprilie 1917, însemnătatea căruia este vădit exagerată, spre regret, în una din lucrările istoricului Ştefan Purici, apărută recent[45]. Apropo, în lucrarea sa Ştefan Purici nu numai că exagerează, fără niciun temei, importanţa Congresului gubernial al învăţătorilor din Basarabia din 10-13 aprilie 1917, dar, în genere, oglindeşte greşit lucrările lui, deoarece nu la acest for s-a decis „transformarea", după cum scrie autorul, începând cu 1 septembrie 1917, a şcolilor ruseşti din localităţile rurale cu populaţie majoritară românească în „şcoale moldoveneşti" sau „înfiinţarea" unor şcoli româneşti „în urbele provinciei", sau „întemeierea" unui liceu de băieţi şi a unuia de fete, cu limba română de predare, „în Chişinău şi în ţinuturile unde moldovenii sunt în majoritate", sau „deschiderea" la Universitatea din Odesa şi la cea din Kiev „a unor catedre de limbă, literatură şi istorie moldovenească, până când se va înfiinţa o Universitate la Chişinău"[46], ci la Congresul gubernial al învăţătorilor din Basarabia din 25-28 mai 1917[47]. Prin urmare, confundând primul Congres gubernial al învăţătorilor cu Congresul al doilea, precum şi deciziile adoptate în cadrul lor, Ştefan Purici comite o banală eroare ştiinţifică.

În primăvara şi vara anului 1917 a avut loc şi o serie de congrese judeţene ale învăţătorilor (la Chişinău, Orhei, Hotin, Bălţi, Tighina etc.), la care, de asemenea, una din întrebările principale de pe ordinea de zi era cea a limbii materne.

Ziarul „Cuvânt moldovenesc", spre exemplu, publicând o amplă informaţie despre felul cum a decurs congresul învăţătorilor din judeţul Bălţi, care şi-a desfăşurat lucrările între 7 şi 10 mai 1917[48], scrie că „… la urma urmei, adunarea a primit următoarele hotărâri: 1) în satele şi târguşoarele din ţinutul Bălţului cu locuitori moldoveni, învăţătura de la toamna anului 1917 să se facă în limba moldovenească, începând cu copiii din cel dintâi an de învăţătură; …2) în satele cu locuitori de mai multe neamuri să se deschidă clase paralele cu predarea învăţăturii în limba copiilor…"[49]. Fără să facă comentarii speciale şi fără să aţâţe spiritele, ziarul mai precizează că în cadrul discuţiilor, extrem de aprinse, de la acest congres, pentru şcoala naţională s-au pronunţat cu destulă fermitate „moldovenii Fală, Vraghii, Leahu, Pelivan, preotul Dimitriu şi Melniciuc"[50], „străinii Şişko, Kamensky,

[45] Vezi: Ştefan Purici. *Introducere în Istoria Basarabiei*, p. 111.

[46] Ibidem.

[47] Vezi: „Bessarabskaia jizni" din 30 mai, 1917; Ştefan Ciobanu. Op. cit., p.111-112; *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România*. *1917-1918*. *Documente*, p. 32-34; *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Ţării* (*1917-1918*), p. 91; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op*. *cit*., p. 27-28; Ion Negrei. *Op*. *cit*., p. 29 etc.

[48] „Cuvânt Moldovenesc" din 17 mai 1917; ANRM, Fond 67, inventar 1, dosar 8, f. 27-28; Hristea Dăscălescu. *Op*. *cit*., p. 34; Onisifor Ghibu. Cu gândul la Basarabia, p. 81-82; Petre Cazacu. *Op*. *cit*., p. 245; Gheorghe Andronachi. *Op*. *cit*., p. 72; Dimitrie Bogos. *Op*. *cit*., p.80; Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru. *Op*. *cit*., p. 35; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op*. *cit*., p. 22-23 etc.

[49] „Cuvânt Moldovenesc" din 17 mai 1917. Vezi, de asemenea: ANRM, Fond 67, inventar 1, dosar 8, f. 27-28.

[50] „Cuvânt Moldovenesc" din 17 mai 1917. Vezi, de asemenea: Petre Cazacu. *Op*. *cit*., p. 245; Gheorghe Andronachi. *Op*. *cit*., p. 72; Hristea Dăscălescu. *Op*. *cit*., p. 34; Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru. *Op*. *cit*., p. 35; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op*. *cit*., p. 22-23 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

Nikolin şi Vesterman”[51], iar „domnii Serebrennikov, Voskresensky, Tekeji şi Bucinsky au lucrat prin toate chipurile ca să rămâie şcoala ca până acum”[52].

În spiritul congresului învăţătorilor din judeţul Bălţi şi-a desfăşurat lucrările şi congresul învăţătorilor din judeţul Hotin (iunie 1917)[53], care s-a pronunţat la fel de categoric faţă de introducerea în şcoli a instruirii elevilor în limba maternă.

Ziarul „Svobodnaia Bessarabia”, care publică mai multe informaţii deosebit de interesante despre lucrările congresului respectiv, printre altele, scrie: „…Congresul a luat, apoi, în dezbatere problema şcolii naţionale. Vechiul guvern, menţionau vorbitorii, s-a distrus pe sine din cauza centralizării excesive, din cauză că înăbuşea spiritul naţional. Însă fiecare naţie se manifestă doar prin limba ei, contribuind la îmbogăţirea patrimoniului cultural universal. Şcoala trebuie să fie naţională în cel mai larg sens al cuvântului… Învăţătura în localităţile ţinutului trebuie să se facă în limba maternă, începând chiar din primele clase”[54].

Însă, nu numai învăţătorii s-au ridicat atunci în apărarea limbii materne. Alături de ei, în această mişcare se încadrase chiar şi liceenii[55], ca să nu mai vorbim de studenţime, de preoţime, de ţăranii de prin sate, dar, mai ales, de soldaţii din diferite unităţi militare, al căror „zel cu care luptau pentru şcoală” şi a căror „dorinţă de a învăţa carte”, după cum afirmă Hristea Dăscălescu, „nu cunoştea margini”[56].

Astfel, la grandiosul miting, organizat la 18 aprilie 1917 de către ostaşii şi ofiţerii moldoveni din garnizoana militară a oraşului Odesa, la care au participat peste 10 000

[51] „Cuvânt Moldovenesc” din 17 mai 1917. Vezi, de asemenea: Petre Cazacu. *Op. cit*., p. 245; Gheorghe Andronachi. *Op. cit*., p. 72; Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru. *Op. cit*., p. 35; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 23 etc.

[52] „Cuvânt Moldovenesc” din 17 mai 1917. Vezi, de asemenea: Petre Cazacu. *Op. cit*., p. 245; Gheorghe Andronachi. *Op. cit*., p. 72 etc.

[53] Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 36.

[54] „Svobodnaia Bessarabia” din 24 iunie 1917.

[55] În acest sens, prezintă un vădit interes scrisoarea elevilor de la gimnaziul din Soroca publicată la 26 aprilie 1917 pe paginile ziarului «Cuvânt moldovenesc», în care se afirmă: „Noi, ghimnaziştii moldoveni din ghimnazia Sorocii, foarte ne-am bucurat când am aflat din gazeta «Cuvânt moldovenesc» că s-a alcătuit un partid naţional moldovenesc cu scopul să dobândească pentru ţara noastră drepturile de sineocârmuire şi de propăşire pe calea luminii… Şi iată că noi răspundem la strigarea partidului naţional şi ne punem sub steagul lui măreţ. Noi ne recunoaştem moldoveni, măcar că stăpânirea veche punea toate puterile ca să ne facă ruşi… Stăpânirea veche n-a câştigat decât ura noastră împotriva ei. Toate uneltirile stăpânirii vechi de a stârpi iubirea noastră către ţară, către limba şi obiceiurile vechi ale ţării, n-au fost de ajuns ca să ne omoare. Şi acuma noi sântem gata să sprijinim steagul naţional moldovenesc şi vă încredinţăm cu iscăliturile noastre că precum până acum, tot aşa şi înainte vom răspândi ideile naţionale printre moldoveni, dintre care o mare parte se află în bezna întunericului… Sântem încredinţaţi că toţi, care au un suflet moldovenesc… vor urma pilda noastră şi-şi vor ridica glasul, ca să sprijine steagul de luptă, ridicat pentru dobândirea drepturilor călcate…” („Cuvânt moldovenesc” din 26 aprilie 1917. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Unirea Basarabiei*, p. 97-98; Ion Inculeţ. *O revoluţie trăită*, p. 73 etc.).

[56] Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 26.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

de militari şi civili[57] (alţi autori indică cifrele de 6 000[58], 20 000[59] şi chiar de 60 000[60] de oameni), a fost adoptată următoarea hotărâre în susţinerea limbii materne şi lărgirii sferelor de întrebuinţare a ei: „…În Basarabia, ocârmuirea locală şi judecăţile vor trebui să se îndeplinească de sus până jos de către slujbaşi ieşiţi din sânul norodului şi în limba norodului. Limba rusească să fie numai pentru legăturile cu stăpânirea de sus… Învăţătura în toate şcolile din Basarabia trebuie să se facă în limba norodului. Limba rusească se va învăţa ca învăţătură deosebită. Învăţământul va fi fără plată şi îndatoritor pentru toţi, pentru băieţi şi pentru fete, iar cei, care nu-şi vor da copiii la învăţătură vor trebui să fie traşi la răspundere. Viaţa bisericească trebuie să fie şi ea întocmită aşa, ca să răspundă mai bine nevoilor norodului. Fiind înfăţişătoarea sufletească a credincioşilor, biserica trebuie să vorbească în limbile lor: pentru moldoveni – în moldoveneşte, pentru ucraineni – în limba ucraineană, pentru bulgari – în limba bulgărească şi aşa mai departe. În fruntea bisericii trebuie să fie un mitropolit moldovan, ales de preoţi şi de mireni… Moldovenii să nu fie duşi la oaste în afara Basarabiei, ci să înveţe pe loc, în ţară, slujba ostăţească în limba moldovenească. Limba rusească să rămână numai pentru comanda mai înaltă…”[61].

Hotărâri similare, în ordinea respectivă de idei, au adoptat, de asemenea, soldaţii şi ofiţerii moldoveni din garnizoana militară a oraşului Chişinău la mitingul lor din 4 iunie 1917[62], cei din garnizoana militară a oraşului Tighina la mitingul din 14 iulie 1917[63], cei din garnizoana militară a oraşului Sevastopol la mitingurile din 7[64] şi

[57] „Cuvânt Moldovenesc” din 26 aprilie 1917. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Unirea Basarabiei*, p. 38, 92-93; Ion Nistor. *Basarabia sub dominaţiunea românească*. *La 20 de ani de la Unire*. – Cernăuţi, 1938, p. 26; *Cartea Unirii*. *1918-1928*. – Bucureşti, 1929, p. 52.; Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru. *Op*. *cit*., p. 34, 143; Mircea Muşat, Ion Ardeleanu. *De la statul geto-dac la statul român unitar*. – Bucureşti, 1983, p. 557; Iurie Colesnic. *Generaţia Unirii*, p. 21; *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România*. *1917–1918*. *Documente*, p. 29; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op*. *cit*., p. 19; Romulus Cioflec. *Op*. *cit*., p. 251; A. S. Esaulenko. *Op*. *cit*., p. 32 etc.

[58] Ştefan Ciobanu. *Basarabia*: *populaţia*, *istoria*, *cultura*, p. 65.

[59] Onisifor Ghibu. *Cu gândul la Basarabia*, p. 70; Gheorghe Ghimpu. *Conştiinţa naţională a românilor moldoveni* (Lucrare de sinteză cu texte antologice). – Chişinău, 1999, p. 336; idem. *Conştiinţa naţională a românilor moldoveni* (Lucrare de sinteză cu texte antologice. Ediţia a 2-a revăzută şi completată de autor). – Chişinău, 2002, p. 351 etc.

[60] Vitalie Ciobanu. *Militarii basarabeni în mişcarea naţională din anii 1917-1918*. Teză de doctor în ştiinţe istorice. – Chişinău, 2003, p. 49.

[61] „Cuvânt Moldovenesc” din 26 aprilie 1917; „Svobodnaia Bessarabia” din 29 aprilie 1917. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Unirea Basarabiei*, p. 92-93; *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România*. *1917 – 1918*. *Documente*, p. 29-30; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op*. *cit*., p. 19-20 etc.

[62] Ştefan Ciobanu. *Op*. *cit*., p. 46; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op*. *cit*., p. 29; Gheorghe Ghimpu. *Conştiinţa naţională a românilor moldoveni* (Lucrare de sinteză cu texte antologice. Ediţia a 2-a revăzută şi completată de autor), p. 352 etc.

[63] „Cuvânt Moldovenesc” din 25 iulie 1917. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Op*. *cit*., p. 121-122; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op*. *cit*., p. 40 etc.

[64] *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Ţării* (*1917-1918*), p. 158-159; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op*. *cit*., p. 37-38 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

29[65] iulie 1917, cei din numeroasele unități ale armatei ruse de pe Frontul român, care şi-au trimis delegații, special în acest scop, la memorabilele întruniri comune de la Iaşi din 2 şi 30 august 1917[66], precum şi țăranii din foarte multe sate basarabene (e vorba de zeci şi sute de localități) în cadrul adunărilor de obşte, ce s-au desfăşurat pe parcursul primăverii, verii şi, mai ales, a toamnei anului 1917. Avem în vedere adunările de obşte din satele Pociumbeni (22 septembrie 1917)[67], Pociumbăuți (28 septembrie 1917)[68], Țâghira (1 octombrie 1917)[69], Vulpeşti (1 octombrie 1917)[70], Zahorancea (1 octombrie 1917)[71], Cucuieții Vechi (27 octombrie 1917)[72], Rădeni (27 octombrie 1917)[73], Hiliuți (28 octombrie 1917)[74], Sturzeni (28 octombrie 1917)[75], Cucuieții Noi (29 octombrie 1917)[76], Gălăşeni (29 octombrie 1917)[77], Pârlița (29 octombrie 1917)[78], Mălăeşti (4 noiembrie 1917)[79], Glodeni (18 noiembrie 1917)[80], Cetireni (19 noiembrie 1917)[81], Pârjota (19 noiembrie 1917)[82], Todireşti (19 noiembrie 1917)[83], Bereşti (1 decembrie 1917)[84], Borisăuca (1 decembrie 1917)[85], Iablona Veche (1 decembrie 1917)[86], Mânzăteşti (1 decembrie 1917)[87], Unțeşti (1 decembrie

[65] *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Țării* (*1917-1918*), p. 160-161 etc.

[66] „Cuvânt Moldovenesc" din 2 august 1917; „Şcoala Moldovenească", 1917, nr. 2-4, p. 129-130. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Op*. *cit*., p. 145-146; Hristea Dăscălescu. *Op*. *cit*., p. 21-22; *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România*. *1917–1918*. *Documente*, p. 39-40; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op*. *cit*., p. 51 etc.

[67] ANRM, Fond 727, inventar 2, dosar 15, partea a 2-a, f. 228-228 verso.

[68] Ibidem, f. 227.

[69] Ibidem, f. 188.

[70] Ibidem, dosar 15, partea 1, f. 118.

[71] Ibidem, f. 117.

[72] Ibidem, f. 82-82 verso.

[73] Ibidem, f. 101.

[74] Ibidem, f. 134.

[75] Ibidem, f. 133.

[76] Ibidem, f. 131.

[77] Ibidem, f. 81.

[78] Ibidem, f.130.

[79] Ibidem, f. 80.

[80] Ibidem, f.122.

[81] Ibidem, f. 119.

[82] Ibidem, f. 78.

[83] Ibidem, f. 129.

[84] Ibidem, f. 116.

[85] Ibidem, f. 123.

[86] Ibidem, f. 136.

[87] Ibidem, f. 125.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

1917)[88] – **judeţul Bălţi**; Bobuleşti (27 septembrie 1917)[89], Gvozdova (27 septembrie 1917)[90], Ţâra (29 septembrie 1917)[91], Ghindeşti (29 septembrie 1917)[92], Putineşti (2 octombrie 1917)[93], Şuri (3 octombrie 1917)[94], Slobozia-Cuşălăuca (5 octombrie 1917)[95], Ivanovca (10 octombrie 1917)[96], Sevirova (10 octombrie 1917)[97], Gura-Camenca (27 octombrie 1917)[98] – **judeţul Soroca**; Ialoveni (1 octombrie 1917)[99], Sociteni (2 octombrie 1917)[100], Brăila (3 octombrie 1917)[101], Dănceni (3 octombrie 1917)[102], Tochila (3 octombrie 1917)[103], Nimoreni (4 octombrie 1917)[104], Mileşti (5 octombrie 1917)[105], Pârjolteni (6 octombrie 1917)[106], Suruceni (6 octombrie 1917)[107], Budeşti (8 octombrie 1917)[108], Vălcineţ (8 octombrie 1917)[109], Băcioi (9 octombrie 1917)[110], Ciopleni (12 octombrie 1917)[111], Sângera (12 octombrie 1917)[112], Malcoci (14 octombrie 1917)[113], Colonița (30 octombrie 1917)[114], Goeni (30 octombrie 1917)[115], Cheltuitori

[88] Ibidem, f. 103.

[89] Ibidem, dosar 15, partea a 2-a, f. 252.

[90] Ibidem, f. 258.

[91] Ibidem, f. 267-267 verso.

[92] Ibidem, f. 277-278.

[93] Ibidem, f. 259.

[94] Ibidem, f. 287-290.

[95] Ibidem, f. 281-281 verso.

[96] Ibidem, f. 261-261 verso.

[97] Ibidem, f. 144.

[98] Ibidem, f. 262.

[99] Ibidem, dosar 15, partea 1, f. 7-7 verso.

[100] Ibidem, f. 10.

[101] Ibidem, f. 1.

[102] Ibidem, f. 9.

[103] Ibidem, dosar 15, partea a 2-a, f. 205.

[104] Ibidem, dosar 15, partea 1, f. 2.

[105] Ibidem, f. 3.

[106] Ibidem, dosar 15, partea a 2-a, f. 202.

[107] Ibidem, dosar 15, partea 1, f. 4-4 verso.

[108] Ibidem, f. 27-27 verso.

[109] Ibidem, dosar 15, partea a 2-a, f. 201.

[110] Ibidem, dosar 15, partea 1, f. 8-8 verso.

[111] Ibidem, f. 31-31 verso.

[112] Ibidem, f. 5-5 verso.

[113] Ibidem, f. 6-6 verso.

[114] Ibidem, f. 36-36 verso.

[115] Ibidem, f. 35.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

(1 noiembrie 1917)[116], Tohatin (2 noiembrie 1917)[117], Vadul lui Vodă (2 noiembrie 1917)[118], Hânceşti (5 noiembrie 1917)[119], Stolniceni (5 noiembrie 1917)[120], Lohăneşti (7 noiembrie 1917)[121], Fundul-Galben (8 noiembrie 1917)[122], Zâmbreni (14 noiembrie 1917)[123] – **judeţul Chişinău**; Găleşti (5 octombrie şi 12 noiembrie 1917)[124], Peresecina (8 octombrie 1917)[125], Teleşeu (8 octombrie 1917)[126], Nişcani (26 octombrie 1917)[127], Călăraşi (27 octombrie 1917)[128], Zăhăicani (5 decembrie 1917)[129] – **judeţul Orhei**; Ermoclia (5 octombrie 1917)[130] – **judeţul C. Albă**; Cozăreni (6 octombrie 1917)[131] – **judeţul Hotin**; Ţiganca (8 octombrie 1917)[132], Caragaş (10 octombrie 1917)[133], Enichioi (10 octombrie 1917)[134], Tartaul (10 octombrie 1917)[135], Şamalia (11 octombrie 1917)[136], Fricăţei (3 noiembrie 1917)[137] – **judeţul Ismail** etc.

Bunăoară, în hotărârea adoptată de către delegaţii ţăranilor din satele volostei Lăpuşna, judeţul Chişinău, la adunarea lor de obşte din 16 mai 1917, printre altele, se spune: „Noi, delegaţii din volostea Lăpuşnei, ţinutul Chişinăului, astăzi, 16 mai, anul 1917, … am găsit de cuviinţă să dezbatem nevoile neamului nostru moldovenesc din Basarabia şi la urma urmei am primit următoarele hotărâri: 1) Biserica noastră moldovenească din Basarabia să fie de sine stătătoare … şi în toate satele moldoveneşti slujba dumnezeiască să se facă în limba noastră părintească; 2) Şcoala noastră trebuie să fie adevăratul izvor de lumină şi ştiinţă. De aceea, toată învăţătura în şcolile noastre să se facă în limba moldovenească. Limba rusească să se înveţe ca o învăţătură deosebită, precum s-a învăţat până acuma în

[116] Ibidem, f. 34-34 verso.

[117] Ibidem, f. 33.

[118] Ibidem, f. 32-32 verso.

[119] Ibidem, f. 137-137 verso.

[120] Ibidem, f. 137 verso.

[121] Ibidem, f. 144.

[122] Ibidem, f. 139.

[123] Ibidem, f. 145-145 verso.

[124] Ibidem, dosar 15, partea a 2-a, f. 169-169 verso; 213-213 verso.

[125] Ibidem, f. 237.

[126] Ibidem, f. 236.

[127] Ibidem, f. 168-168 verso.

[128] Ibidem, f. 167.

[129] Ibidem, dosar 15, partea 1, f. 135.

[130] Ibidem, f. 55.

[131] Ibidem, f. 159-159 verso.

[132] Ibidem, dosar 15, partea a 2-a, f. 332-333.

[133] Ibidem, dosar 15, partea 1, f. 54.

[134] Ibidem, f. 54.

[135] Ibidem, f. 53.

[136] Ibidem, f. 70.

[137] Ibidem, f. 162-162 verso.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

şcolile orăşăneşti limba franţuzească şi cea nemţească; 3) Judecata să se facă după legile, care le vom face noi prin aleşii noştri şi să fie negreşit în limba moldovenească; 4) Toţi breslaşii de la diferite aşezăminte … să ştie limba moldovenească; 5) Ucrainenii, bulgarii, evreii, leşii, armenii şi celalte neamuri trăitoare în Basarabia au toată voia să se înveţe şi să se roage lui Dumnezeu în limba lor naţională; 6) Toţi moldovenii basarabeni, chemaţi la oaste, … să-şi facă această datorie negreşit în Basarabia. Comanda în oaste să se facă în limba moldovenească. Numai comanda mai înaltă să fie în limba rusească…".[138]

Iar acum să vedem ce se spune în interesanta rezoluţie adoptată de către ţăranii din satul Fricăţei, judeţul Ismail, la adunarea de obşte din 3 noiembrie 1917: „Astăzi, 3 noiembrie anul 1917, noi, ţăranii din comuna Fricăţei, ţinutul Ismailului, adunându-ne pentru dezbaterea nevoilor noastre şi după o sfătuire îndelungată între noi, am primit următoarele hotărâri: 1) În toate satele moldoveneşti învăţătura în şcoală trebuie să se facă în moldoveneşte. Limba rusească să se predeie în cel de pe urmă an de învăţătură. Trebuie să se deschidă cât mai multe şcoli mijlocii – gimnazii şi seminaruri moldoveneşti de învăţători… Învăţătura trebuie să fie îndatoritoare pentru băieţi şi fete şi pe socoteala ţării. Şcolile moldoveneşti trebuie numaidecât să fie deschise din toamna anului acestuia – 1917…; 2) Bisericile să fie ocârmuite de preoţi şi dascăli aleşi de către săteni. În satele moldoveneşti slujba bisericească să se facă numaidecât în moldoveneşte, iar preoţii să fie moldoveni; 3) Toată ocârmuirea Basarabiei, atât în sate, cât şi în oraşe, trebuie aleasă din sânul norodului de pe loc; 4) Judecata în toate aşezămintele judecătoreşti, pentru moldoveni, trebuie să se facă în moldoveneşte; 5) Tot pământul trebuie dat ţăranilor, care-l muncesc. El va fi dat norodului fără nici a plată, pe temeiul legilor făcute în adunarea întemeietoare, adică în Sfatul Ţării Basarabiei. Colonizarea, adică aducerea străinilor în Basarabia, trebuie să fie oprită; 6) Basarabia trebuie să fie autonomă, fiindcă moldovenii sunt trăitorii de bază ai Basarabiei, îi întrec la număr pe ceilalţi locuitori şi ca o naţie deosebită au dreptul să-şi hotărască singuri soarta…; 7) Basarabia, fiind autonomă, va avea adunarea sa întemeietoare, adică Sfatul Ţării; 8) În Basarabia autonomă toţi feciorii moldoveni trebuie să facă armata (să meargă la moscali) pe loc, alcătuind oşti naţionale moldoveneşti, iar învăţătura pentru soldaţi să se facă în moldoveneşte. Limba rusască rămâne pentru comanda cea înaltă, iar comandanţii oştilor trebuie să fie moldoveni sau, cel puţin, să ştie moldoveneşte…"[139].

Dar iată ce se vorbeşte în scrisoarea membrilor corului bisericesc din satul Horodişte, judeţul Chişinău, care a fost trimisă la redacţia ziarului „Cuvânt Moldovenesc" şi publicată pe paginile lui la 21 mai 1917: „Cinstite domnule redactor! … Noi, cu toţii mai jos iscăliţi, formăm un cor în limba mamei… la biserica din satul Horodişte, ţinutul Chişinăului, alcătuit de dascălul nostru Vasile Movileanu. Noi suntem gata să luptăm pentru interesele şi drepturile noastre, … care până acum ne-au fost răpite de către foştii împăraţi şi birocraţi, care ne-au ţinut în bezna întunericului fără a ne da limba noastră-mamă în scumpa noastră biserică moldovenească şi şcoală. Acum, când bunul Dumnezeu a binevoit, noi voim, ca: 1) să avem limba mamei în biserică …; 2) şcoala să ne fie în limba noastră-mamă, ca să ştim ce învăţăm, nu ca până acuma, când nu înţelegeam deloc

[138] „Cuvânt Moldovenesc" din 24 mai 1917. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Op. cit*., p. 104-105; Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 7; Ion Inculeţ. *Op. cit*., p. 72; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 24; *Basarabia şi basarabenii*. Culegere de documente şi materiale. Alcătuitori: Mihai Adauge, Alexandru Furtună. – Chişinău, 1991, p. 219-220 (în continuare se va cita: *Basarabia şi basarabenii*. Culegere de documente şi materiale) etc.

[139] ANRM, Fond 727, inventar 2, dosar 15, partea 1, f. 162-162 verso.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

învățătura în limba străină; 3) judecata şi ocârmuirea să se facă în limba noastră; 4) slujba ostăşească să se facă, pentru noi, moldovenii, pe loc şi comanda să fie în limba noastră; 5) tot pământul să treacă pe seama celor care îl muncesc… Deci, acum ori niciodată să strigăm cu toţii: Trăiască Basarabia autonomă! Trăiască Basarabia slobodă…”.[140]

În aceeaşi ordine de idei, este de-a dreptul impresionantă şi scrisoarea ţăranului Filimon Marian din Transnistria de pe data de 8 mai 1917, care-i relatează lui Pan Halippa că şi românii de acolo s-au ridicat cu hotărâre în apărarea limbii lor, rugându-l în încheiere: „… să vă fie jale şi de noi, cei de pe malul Nistrului cel din stânga, din gubernia Hersonului şi să ne daţi îndreptare ce să facem ca să nu fim lipsiţi de aceleaşi drepturi pe care le au basarabenii. Căci, pe malul Nistrului toate satele sunt moldoveneşti, iar preoţii îs mai mult ruşi şi tare ni-i întuneric cu aşa slujire”.[141] (Făcând o paranteză, vom menţiona că în perioada analizată, Pan Halippa a primit scrisori şi de la mulţi alţi ţărani, inclusiv scrisoarea lui Simion Culic din judeţul Soroca de pe data de 24 noiembrie 1917, în care sunt abordate aceleaşi probleme ale limbii, şcolii, bisericii naţionale[142] şi care l-a impresionat atât de puternic, încât în răvaşul de răspuns din 30 decembrie 1917 distinsul om politic i-a scris acestui ţăran următoarele cuvinte: „De mult n-am mai simţit atâta mulţumire sufletească, decât acum, după cetirea acestui memoriu al unui om pe care nu-l ştiu, dar pe care pot să zic că mi l-am făcut frate şi prieten cu fiecare rând cetit. Câtă limpezeală în mintea acestui om politic! Dac-ar fi în Sfatul Ţării, nu mi-ar fi aşa de frică pentru soarta lui şi, mai ales, pentru soarta ţării! Ce bine-mi pare că mai sunt oameni, care se gândesc cu dragoste la ţară şi la viitorul ei! Oricum, raportul acesta trebuie adus la cunoştinţa bărbaţilor noştri de stat. Pan Halippa, 30 decembrie 1917”)[143].

Aşadar, „în loc să ceară pământ, inventar agricol, suprimarea impozitelor şi alte bunuri de ordin material”[144], după cum constată Hristea Dăscălescu, ţăranii basarabeni s-au ridicat în 1917, alături de reprezentanţii celorlalte categorii sociale, mai întâi în apărarea limbii ca valoare spirituală supremă, ceea ce constituie un fapt profund semnificativ. Or, anume ei, cei care constituiau „talpa ţării”, doreau, în primul rând, „să li se dea învăţătura şi rugăciunea în limba mamei pentru hrana lor sufletească”[145], după cum precizează acelaşi H. Dăscălescu.

De menţionat că, sub presiunea puternică a opiniei publice, oficialităţile de atunci din Basarabia erau nevoite să întreprindă şi unele acţiuni concrete în vederea reabilitării în ţinut a limbii române. Astfel, zemstva gubernială a Basarabiei, la una din şedinţele sale de la începutul lui iunie 1917[146], a decis să se adreseze, în cel mai scurt timp posibil, către instanţele corespunzătoare de la Petrograd şi să obţină permisiunea, ca gimnaziile

[140] „Cuvânt Moldovenesc” din 21 mai 1917. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Op. cit*., p. 101; Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 7; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 26, etc.

[141] Biblioteca Academiei Române, Secţia manuscrise, Fond personal „Pan Halippa”, cota S – CZII, f. 1. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Op. cit*., p. 99-100; *Basarabia şi basarabenii*. Culegere de documente şi materiale, p. 250 etc.

[142] ANRM, Fond 727, inventar 2, dosar 101, f. 66-70 verso.

[143] Ibidem, f. 71.

[144] Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 8.

[145] Ibidem.

[146] Vezi: „Svobodnaia Bessarabia” din 9 iunie 1917; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 29; Ştefan Purici. *Op. cit*., p. 111 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

şi şcolile duhovniceşti din ţinut să treacă şi la învăţătura în limba română. Iată cum sună această hotărâre: „Să se facă un demers către Ministerul Învăţământului public şi Sfântul Sinod, cerând ca în gimnaziile şi în şcolile duhovniceşti din Basarabia instruirea să se facă şi în limba moldovenească, pentru ca, îndeosebi preoţii, să poată cunoaşte limba poporului din care se trag…”[147]. Datorită insistenţei comitetului din Bălţi al Partidului Naţional Moldovenesc, condus de animatorul vieţii publice locale Constantin Vrabie, la 18 mai 1917 zemstva acestui judeţ a adoptat, la şedinţa sa, hotărârea de a introduce limba română ca obiect de studiu în şcolile de toate nivelele din judeţ. „După examinarea cererii comitetului din Bălţi al partidului naţional moldovenesc privind necesitatea introducerii limbii moldoveneşti ca obiect de studiu în şcoli, – se spune în această hotărâre, – adunarea zemstvei, în rezultatul unui schimb de păreri, a decis: să se introducă în şcoli predarea limbii moldoveneşti … Preşedinte al adunării – Şişco, secretar – Vlad”[148]. O hotărâre asemănătoare urma să adopte şi duma oraşului Chişinău, care dăduse dispoziţie ca până la 15 septembrie 1917 părinţii interesaţi în a-şi învăţa copiii în limba maternă să depună la cancelarie cererile respective[149]. În afară de aceasta, la Chişinău, Bălţi, Soroca şi alte localităţi s-a permis şi organizarea unor Cursuri speciale de studiere a limbii române pentru învăţători şi alte pături ale populaţiei[150], zemsta gubernială a Basarabiei alocând, iniţial, pentru ele circa 50 000 de ruble[151] (alţi autori indică cifra de 55 000 de ruble [152]). Apropo, anume în cadrul acestor cursuri, prima serie a cărora s-a desfăşurat, după cum se ştie, în lunile iunie-august 1917 la Chişinău[153], scriitorul Alexei Mateevici a citit pentru întâia oară nemuritoarea sa poezie „Limba noastră”[154], şi nu la Congresul gubernial al

[147] „Svobodnaia Bessarabia” din 9 iunie 1917.

[148] ANRM, Fond 67, inventar 1, dosar 8, f. 46; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 25.

[149] Vezi: „Izvestia Kişinevskogo soveta rabocih i soldatskih deputatov” din 7 septembrie 1917.

[150] Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 34-36, 38-39; *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării* (*1917–1918*), p. 92-93, 95-96; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 34, 47, 57, 58, 60; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 31 etc.

[151] Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 34; Anton Moraru. *Istoria românilor. Basarabia şi Transnistria*. (*1812–1993*), p. 156; Iurie Colesnic. *Doina dorurilor noastre*, p. 86; Ştefan Purici. *Op. cit*., p. 111; *Istoria Respubliki Moldova s drevneişih vremen do naşih dnei*. Coordonator: V. I. Ţaranov. – Chişinău, 1997, p. 167; *Istoria Republicii Moldova din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*. Coordonator: V. I. Ţaranov. – Chişinău, 1997, p. 155 etc.

[152] Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 30; *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării* (*1917–1918*), p. 92 etc.

[153] Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 34-36; Petre Cazacu. *Op. cit*., p. 247-248; Ion Inculeţ. *Op. cit*., p. 64; Onisifor Ghibu. *Pe baricadele vieţii…*, p. 243, 262; *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării* (*1917–1918*), p. 92-93; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 34, 47; Iurie Colesnic. *Generaţia Unirii*, p. 23; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 31 etc.

[154] Vezi: „Cuvânt Moldovenesc” din 21 iunie şi 20 august 1917; Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 34-35; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 34; Alexandru Chiriac. *Op. cit*., p. 57; Iurie Colesnic. *Op. cit*., p. 23; idem. *Doina dorurilor noastre*, p. 79, 86, 133, 160, 165-166; Alexei Mateevici. *Opere*. Ediţie critică de Ion Nuţă, Efim Levit, Sava Pânzaru, volumul 1. – Chişinău, 1993, p. 93 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

învăţătorilor din ţinut din luna mai 1917, după cum se afirmă greşit în unele lucrări cu caracter istoric[155].

E de la sine înţeles că, deopotrivă cu cerinţele insistente ce se făceau auzite din partea păturilor tot mai largi ale populaţiei basarabene în privinţa reabilitării limbii române şi folosirii ei în toate domeniile de activitate, era înaintată cu toată fermitatea şi revendicarea de a i se întoarce şi haina firească – alfabetul latin. Despre aceasta vorbesc convingător multe documente istorice, în primul rând, materialele Congresului gubernial al învăţătorilor moldoveni din Basarabia din 25-28 mai 1917, la care ne-am referit mai sus. Iată, spre exemplu, ce scrie ziarul „Bessarabscaia jizni" despre hotărârea de a trece scrisul limbii noastre la alfabetul latin, adoptată la Congresul respectiv, după ce învăţătorul Ion Buzdugan a prezentat în faţa delegaţiilor un raport amplu şi argumentat la temă: „Învăţătorul Buzdugan a prezentat raportul despre alfabetul limbii moldoveneşti. Raportorul a argumentat necesitatea trecerii ei la alfabetul latin, de care moldovenii s-au folosit încă până la alipirea Basarabiei la Rusia şi chiar după alipire, deoarece manualele lui Doncev, folosite în cadrul gimnaziului nr.1 din Chişinău pentru predarea limbii moldoveneşti, erau tipărite cu litere latine. Un şir de delegaţi din partea ţăranilor şi ai armatei, de asemenea, s-au pronunţat în favoarea alfabetului latin. Unii învăţători s-au opus, motivând aceasta prin faptul că poporului îi va fi mai greu să însuşească alfabetul latin, comparativ cu cel rusesc. Ţăranii, însă, au ripostat, subliniind că este mult mai uşor să înveţi 24 de litere ale alfabetului latin, decât pe cele 36 ale alfabetului rusesc. O cuvântare înflăcărată în apărarea alfabetului latin a rostit Pantelimon Halippa … Cu majoritatea de voturi congresul a adoptat raportul".[156]

„Să ne hie de ghine cu alfabetul latinesc"[157] – cu astfel de cuvinte se felicitau unii pe alţii participanţii la for în legătură cu adoptarea acestei hotărâri importante.

Hotărâri similare au fost adoptate şi în cadrul multor congrese judeţene ale învăţătorilor. Astfel, hotărârea de a trece scrisul din Basarabia la grafia latină a adoptat-o congresul învăţătorilor din judeţul Orhei din luna mai 1917. „În zilele de 14-17 mai 1917, – ne informează ziarul „Cuvânt moldovenesc", – la Orhei a avut loc adunarea învăţătorilor din oraş şi din judeţ. Au fost la adunare vreo 150 de învăţători. Ca preşedinte al adunării a fost ales A. K. Şmidt … Despre buchiile cu care vor fi tipărite cărţile pentru şcoli adunarea a hotărât că, la început, ele se vor tipări cu buchii ruseşti, dar pe urmă trebuie să se tipărească numaidecât cu buchii latineşti"[158]. O hotărâre asemănătoare a fost adoptată şi la congresul învăţătorilor din judeţul Chişinău, care şi-a ţinut lucrările între 15 şi 17 iunie 1917[159]. Amintitul ziar de limbă rusă „Svobodnaia Bessarabia", care reproduce mai multe secvenţe de la acest congres, printre altele, menţionează că, „… la finele lui,

[155] Gheorghe Andronachi. *Op. cit*., p. 54.

[156] „Bessarabskaia jizni" din 30 mai 1917. Vezi, de asemenea: Hristea Dăscălescu. *Op. cit*., p. 32; Dimitrie Bogos. *Op. cit*., p. 77; Iurie Colesnic. *Basarabia necunoscută*. – Chişinău, 1993, p. 257-258; Ion Negrei. *Op. cit*., p. 30 etc.

[157] Hristea Dăscălescu. Op. cit., p. 32; *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Ţării* (*1917–1918*), p. 91 etc.

[158] „Cuvânt Moldovenesc" din 24 mai 1917. Vezi, de asemenea: „Svobodnaia Bessarabia" din 19 mai 1917; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 23 etc.

[159] Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 33.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

a fost înaintată şi susţinută cu unanimitate de voturi propunerea de a folosi în şcolile moldoveneşti alfabetul latin"[160].

Bineînţeles, exemplul învăţătorilor a fost urmat atunci şi de către reprezentanţii altor categorii sociale din Basarabia, în primul rând, de studenţi, care s-au pronunţat cu aceeaşi hotărâre, atât în cadrul multor întruniri ordinare de-ale lor, cât şi la congresul din 20 mai 1917[161] (de altfel, la forul în cauză a ţinut o cuvântare şi poetul Alexei Mateevici[162]) în favoarea trecerii, „fără nici un fel de şovăială", a scrisului din provincie la alfabetul latin. La rândul lor, soldaţii şi ofiţerii moldoveni, cum ar fi cei din garnizoana militară a oraşului Sevastopol, nemaidorind ca soluţionarea chestiunii cu privire la introducerea alfabetului latin să fie tărăgănată, au înfiinţat, ei înşişi, către sfârşitul verii lui 1917[163], după cum se subliniază în presa timpului, „o şcoală moldovenească sub conducerea matelotului român de pe vaporul *Traian*, Ion Mocşa, pentru a face cunoştinţă cât mai repede cu litera ţării-mame"[164].

Şi, o ultimă constatare în ordinea respectivă de idei: este mai mult decât firesc faptul că, în acea perioadă zbuciumată, în apărarea alfabetului latin s-a ridicat şi populaţia satelor basarabene. Despre aceasta vorbesc, în modul cel mai elocvent, rezoluţiile corespunzătoare adoptate în cadrul numeroaselor adunări săteşti, care au avut loc, după cum am mai menţionat anterior, în primăvara, vara şi toamna anului 1917, în special, la adunările de obşte din satele Brânzeni, judeţul Orhei (20 august 1917)[165], Slobozia-Cuşălăuca, judeţul Soroca (5 octombrie 1917)[166], Tohatin, judeţul Chişinău (2 noiembrie 1917)[167], Fricăţei, judeţul Ismail (3 noiembrie 1917)[168], la întrunirea delegaţilor ţăranilor din satele Sălcuţa, Iordanovca, Cera-Murza, Carabetovca, Plopi-Ştiubei, Căuşenii-Vechi, Zaim, Taraclia, Opaci şi Batâr, judeţul Tighina, de la 1 decembrie 1917[169] etc.

---

[160] „Svobodnaia Bessarabia" din 18 iunie 1917. Vezi, de asemenea: Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 33 etc.

[161] „Şcoala Moldovenească", 1917, nr. 2-3, p. 109-121; „Cuvânt moldovenesc" din 24 mai 1917; „Svobodnaia Bessarabia" din 24 mai 1917; Onisifor Ghibu. *Pe baricadele vieţii*…, p. 154; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 25-26 etc.

[162] *Istoria literaturii moldoveneşti*. În trei volume, volumul 2. – Chişinău, 1988, p. 631; Alexei Mateevici. *Opere*. Ediţie critică de Ion Nuţă, Efim Levit, Sava Pânzaru, volumul I. – Chişinău, 1993, p. 91; Iurie Colesnic. *Doina dorurilor noastre*, p. 84; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 25-26 etc.

[163] „Cuvânt Moldovenesc" din 31 august 1917.

[164] Ibidem. Vezi, de asemenea: Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru. *Op. cit*., p. 36; *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Ţării* (*1917–1918*), p. 161 etc.

[165] ANRM, Fond 727, inventar 2, dosar 3, f. 17; „Cuvânt Moldovenesc" din 20 august 1917. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Op. cit*., p. 123-124; Ion Inculeţ. *Op. cit*., p. 73; H. Dăscălescu. *Op. cit*., p. 7; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 48-49 etc.

[166] ANRM, Fond 727, inventar 2, dosar 15, partea a 2-a, f. 281-281 verso.

[167] Ibidem, dosar 15, partea 1, f. 33; Arhivele Naţionale ale României, Bucureşti, Fond personal „Ion Pelivan", dosar 343, f. 1-3.

[168] ANRM, Fond 727, inventar 2, dosar 15, partea 1, f. 162-162 verso.

[169] „Svobodnaia Bessarabia" din 2 decembrie 1917.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

„În toate satele moldoveneşti, – se spune, bunăoară, în hotărârea adunării obştii satului Fricăţei, judeţul Ismail, de la 3 noiembrie 1917, – învăţătura în şcoală trebuie să se facă în moldoveneşte, … iar cărţile de învăţătură să fie scrise cu buchii latineşti”[170].

Deci în ce fel ar mai putea fi înţelese afirmaţiile unora[171], cum că în 1918 alfabetul latin ar fi fost adus la noi cu de-a sila, „pe vârf de baionetă”[172], dacă în 1917 opinia publică din Basarabia s-a ridicat cu atâta hotărâre în apărarea acestuia şi a limbii noastre mult pătimite?

Evident, în fruntea luptei pentru limba română, ce se declanşase în anul 1917 în spaţiul dintre Prut şi Nistru, s-au aflat anumite forţe politice, în primul rând, Partidul Naţional Moldovenesc, programul căruia conţinea, după cum se ştie, şi câteva puncte speciale care prevedeau ca „limba naţională a poporului”, călcată cu cruzime în picioare de autorităţile ţariste timp de peste o sută de ani, să fie introdusă absolut în toate sferele vieţii din ţinut: administraţie, şcoală, biserică[173] etc.

Însă un mare rol în mobilizarea basarabenilor la această luptă l-au jucat şi alte organizaţii locale, printre ele evidenţiindu-se, îndeosebi, Comitetul Executiv Central Moldovenesc al Sfaturilor de deputaţi ai soldaţilor, marinarilor şi ofiţerilor, condus de Gherman Pântea. Creat la 23 iulie 1917[174] (şi nicidecum la 22 iunie 1917, după cum se afirmă greşit în unele lucrări cu caracter istoric[175]), acest Comitet şi-a extins, în scurt timp, influenţa „în toată Basarabia”[176], asumându-şi, de fapt, „rolul de dirijor al vieţii politice şi obşteşti din provincie”.[177]

Anume reprezentanţii (sau „emisarii”[178]) lui, selectaţi într-un mod cu totul special şi trimişi în cele mai diferite şi îndepărtate localităţi ale Basarabiei, au desfăşurat, în localităţile respective, mai ales, în vara şi toamna anului 1917, o amplă şi energică activitate naţională în vederea trezirii la viaţă a populaţiei autohtone şi mobilizării ei la lupta pentru drepturile sfinte, inclusiv la lupta pentru limba maternă. Deci, aceşti „emisari”, să le zicem, „cu misiuni speciale”, ai Comitetului Executiv Central Moldovenesc, care, luni

---

[170] ANRM, Fond 727, inventar 2, dosar 15, partea 1, f. 162.

[171] Vezi, în acest sens: „Sovetskaia Moldavia” din 23 decembrie 1988, 21 aprilie 1989, 20 iunie 1989 etc.

[172] „Sovetskaia Moldavia” din 20 iunie 1989.

[173] „Cuvânt Moldovenesc” din 9 aprilie 1917. Vezi, de asemenea: Ştefan Ciobanu. *Op. cit*., p. 86- 87; Petre Cazacu. *Op. cit*., p. 254-256; Dimitrie Bogos. *Op. cit*., p. 52-53; Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru. *Op. cit*., p. 31-32; *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. 1917–1918. Documente*, p. 25-27; *Basarabia şi basarabenii*. Culegere de documente şi materiale, p. 217-219; *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării* (*1917-1918*), p. 72-73; Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 17-18; Iurie Colesnic. *Generaţia Unirii*, p.19-20 etc.

[174] Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 42; *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării* (*1917–1918*), p. 132 etc.

[175] Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru. *Op. cit*., p. 38-39, 143-144.

[176] *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării* (*1917–1918*), p. 135.

[177] Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi. *Op. cit*., p. 42.

[178] ANRM, Fond 727, inventar 2, dosar 15, partea 1, f. 12, 83-85, 94-97, 108-112 verso; Gherman Pântea. *Rolul organizaţiilor militare moldoveneşti în actul unirii Basarabiei*. – Chişinău, 1932, p. 35; *O pagină din istoria Basarabiei. Sfatul Ţării* (*1917–1918*), p. 134 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

în şir, s-au aflat chiar în mijlocul locuitorilor satelor basarabene, contactând pe viu cu ei, ascultându-le zi de zi păsul şi vorbindu-le despre numeroasele probleme de ordin politic, economic, social şi spiritual, ce urmau să fie de urgenţă soluţionate, au contribuit extrem de mult la intensificarea, poate chiar la radicalizarea mişcării de renaştere şi eliberare naţională din teritoriul de la est de Prut din perioada analizată.

După cum se menţionează în literatură, iniţial, Comitetul Executiv Central Moldovenesc a reuşit să „împrăştie" prin satele Basarabiei, „pentru a face agitaţie naţională" şi a „contracara activitatea agitatorilor străini", doar 30[179] de „emisari", care au fost selectaţi personal de către Gherman Pântea (în vara lui 1917) din rândurile soldaţilor şi ofiţerilor moldoveni ai Regimentului 40 de Infaterie Odesa[180]. Însă ulterior (în toamna lui 1917) numărul „emisarilor" Comitetului Executiv Central Moldovenesc trimişi în teritoriu, adică în cele 105 plase existente, a crescut până la 105[181] (alţi autori indică, incorect, cifra de 110[182]).

În urma unor investigaţii efectuate la Arhiva Naţională a Republicii Moldova, am reuşit, din fericire, să depistăm numele a 100 de „emisari" ai Comitetului Executiv Central Moldovenesc, care în 1917, înfruntând greutăţi enorme, au desfăşurat o amplă şi prodigioasă activitate naţională în diferite localităţi ale Basarabiei renăscute. Prezentăm, în premieră, lista acestor „emisari":

(1) *Ion Bocan* – a desfăşurat, ca reprezentant („emisar") al Comitetului Executiv Central Moldovenesc, o amplă activitate naţională, inclusiv în vederea mobilizării oamenilor la lupta pentru limba maternă, în satele din volostea Vorniceni, **judeţul Chişinău**[183].

(2) *Nicolae Burlacu* – în satele din volostea Sireţ, judeţul Chişinău[184].

(3) *Constantin Cănuţă* – în satele din volostea Boldureşti, judeţul Chişinău[185].

(4) *Afanasie Frunză* – în satele din volostea Văsieni, judeţul Chişinău[186].

(5) *Ion Golovatic* – în satele din volostea Lăpuşna, judeţul Chişinău[187].

(6) *Dimitrie Ionaşcu* (*Ionescu*) – în satele din volostea Mereni, judeţul Chişinău[188].

(7) *Timofei Ivanov* – în satele din volostea Budeşti, judeţul Chişinău[189].

(8) *Toader Madan* – în satele din volostea Ialoveni, judeţul Chişinău[190].

---

[179] *O pagină din istoria Basarabiei*. *Sfatul Ţării* (*1917–1918*), p. 134.

[180] Ibidem.

[181] Gherman Pântea. *Op. cit*., p. 35; Pantelimon Halippa, Anatolie Moraru. *Op. cit*., p. 42; *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România*. *1917–1918*. *Documente*, p. 64 etc.

[182] Vezi: George Ciorănescu. *Basarabia*, *pământ românesc*. – Bucureşti, 2002, p. 78.

[183] ANRM, Fond 727, inventar 2, dosar 15, partea 1, f. 12 verso, 83, 90, 94, 97, 110 etc.

[184] Ibidem, f. 83, 90, 94, 97, 110 etc.

[185] Ibidem.

[186] Ibidem f. 25, 83, 90, 94, 97, 110 etc.

[187] Ibidem f. 83, 90, 94, 97, 110 etc.

[188] Ibidem f. 13, 83, 90, 94, 97, 110 etc.

[189] Ibidem f. 12, 27-36, 77, 83, 90, 94, 97, 110 etc.

[190] Ibidem f. 1-12 verso, 83, 90, 94, 97, 110 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

(9) *Ion Zubcu* (*Zubcov*) – în satele din volostea Bujor, judeţul Chişinău[191].

(10) *Andrei Basu*[192] *şi* **(11)** *Iacob Şveţ*[193] *– în satele din volostea Novaci, judeţul Chişinău.*

(12) *Petru Dule*[194] *şi* **(13)** *Toader Pârău*[195] *– în satele din volostea Nisporeni, judeţul Chişinău.*

(14) *Ion Taşcă*[196] *şi* **(15)** *Dimitrie Vremea*[197] *– în satele din volostea Ciuciuleni, judeţul Chişinău.*

(16) *Eremei Ionel* – în satele din volostea Hânceşti, judeţul Chişinău[198].

(17) *Ion Gorea* – în satele din volostele Hânceşti şi Costeşti, judeţul Chişinău[199].

(18) *Gheorghe Cristea* – în satele din volostea Tuzara, **judeţul Orhei**[200].

(19) *Haralambie Cucuruzan* – în satele din volostea Izvoare, judeţul Orhei[201].

(20) *Nichita Curbet* – în satele din volostea Susleni, judeţul Orhei[202].

(21) *B. Dediu* – în satele din volostea Criuleni, judeţul Orhei[203].

(22) *Serghie Durnesco* – în satele din volosteaTeleneşti, judeţul Orhei[204].

(23) *Petru Gariuc* – în satele din volostea Peresecina, judeţul Orhei[205].

(24) *Ion Garştea* – în satele din volostea Isaccea, judeţul Orhei[206].

(25) *Andrei Găină* – în satele din volostea Ciocâlteni, judeţul Orhei[207].

(26) *Gheorghe Mardare* – în satele din volostea Rezina, judeţul Orhei[208].

(27) *Toader Senarciuc* – în satele din volostea Samaşcani, judeţul Orhei[209].

(28) *Andrei Zamihovschi* – în satele din volostea Cobâlea, judeţul Orhei[210].

---

[191] Ibidem f. 12 verso, 83, 90, 94, 97, 110 etc.

[192] Ibidem f. 13, 14, 110 etc.

[193] Ibidem f. 83, 90, 94, 97; dosar 15, partea a 2-a, f. 201, 205 etc.

[194] Ibidem dosar 15 partea 1, f. 83, 90, 94, 97, 111 etc.

[195] Ibidem f. 12.

[196] Ibidem f. 12, 83, 90, 94, 97 etc.

[197] Ibidem f. 110.

[198] Ibidem f. 37-40, 83, 90, 94 etc.

[199] Ibidem f. 12, 110, 137 verso etc.

[200] Ibidem f. 12, 90 verso, 91, 94 verso, 95, 96, 98, 109; dosar 15, partea a 2-a, f. 169, 213 etc.

[201] Ibidem dosar 15, partea 1, f. 12, 90 verso, 91, 94 verso, 95, 96, 98, 109 etc.

[202] Ibidem f. 12, 90 verso, 91, 94 verso, 95, 96, 98, 109 etc.

[203] Ibidem f. 90 verso, 91, 94 verso, 95, 96, 98, 109 etc.

[204] Ibidem f. 12, 16, 42, 90, 94, 96, 98, 109 etc.

[205] Ibidem f. 12, 90 verso, 91, 94 verso, 95, 96, 98, 109 etc.

[206] Ibidem f. 90, 94, 96, 98, 109 etc.

[207] Ibidem f. 12, 96, 109 etc.

[208] Ibidem f. 12, 90 verso, 91, 94 verso, 95, 96, 98, 109 etc.

[209] Ibidem f. 12, 109 etc.

[210] Ibidem f. 90, 94, 96, 98, 109 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

(29) *Dimitrie Andrieş*[211] *şi* **(30)** *Alexei Măntăluță*[212] *– în satele din volostea Hârtop, județul Orhei.*

(31) *Grigore Corduneanu*[213] *şi* **(32)** *Ion Furculiță*[214] *– în satele din volostea Căzănești, județul Orhei.*

(33) *Ion Coşulinschi*[215] *şi* **(34)** *Vasile Pşeniţchi*[216] *– în satele din volostea Bravicea, județul Orhei.*

(35) *Dimitrie Cuşnir*[217] *şi* **(36)** *Nichifor Nagurnâi*[218] *– în satele din volostea Cinişeuți, județul Orhei.*

(37) *Andrei Ciobanu* (*Cebanov*) – în satele din volostea Chiperceni, județul Orhei[219].

(38) *Nestor Danilevschi* – în satele din volostele Chiperceni, județul Orhei şi Bădiceni, județul Soroca[220].

(39) *Nicolae Brăguță* – în satele din volostea Varnița, **județul Tighina**[221].

(40) *Grigore Budei* – în satele din volostea Abaclâdjab (Abaclia), județul Tighina[222].

(41) *Afanasie Chiosa* (*Cossa*) – în satele din volostea Ciadâr-Lunga, județul Tighina[223].

(42) *Mihail Cojocaru* – în satele din volostea Gura-Galbenă, județul Tighina[224].

(43) *Pavel Dmitricenco* – în satele din volostea Taraclia, județul Tighina[225].

(44) *Afanasie Donduc* – în satele din volostea Comrat, județul Tighina[226].

(45) *Vladimir Lupaşcu* – în satele din volostea Iozefsdorf, județul Tighina[227].

(46) *Pavel Plăcintă* – în satele din volostea Căuşeni, județul Tighina[228].

---

[211] Ibidem f. 12, 109 etc.

[212] Ibidem f. 90 verso, 91, 94 verso, 95, 96, 98 etc.

[213] Ibidem f. 12, 90, 94, 96, 98 etc.

[214] Ibidem f. 109.

[215] Ibidem f. 90 verso, 91, 94 verso, 95, 96, 98 etc.

[216] Ibidem f. 109.

[217] Ibidem f. 90, 94, 96, 98, etc.

[218] Ibidem f. 12, 109 etc.

[219] Ibidem.

[220] Ibidem f. 12 verso, 90 verso, 91, 94 verso, 95, 96, 98 etc.

[221] Ibidem f. 13, 110 etc.

[222] Ibidem f. 110.

[223] Ibidem f. 12, 110 etc.

[224] Ibidem f. 12 verso, 110 etc.

[225] Ibidem f. 110.

[226] Ibidem f. 12 verso, 110 etc.

[227] Ibidem.

[228] Ibidem.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

(47) *Ştefan Savin* – în satele din volostea Teliţa, judeţul Tighina[229].

(48) *Constantin Ghiţeu*[230] *şi* **(49)** *Vasile Hanganu*[231] *– în satele din volostea Cimişlia, judeţul Tighina.*

(50) *P. Odnostavco*[232] *şi* **(51)** *M. Şestacenco*[233] *– în satele din volostea Sturzeni, judeţul Tighina.*

(52) *Matei Voloşciuc*[234] *şi* **(53)** *Gheorghe Voloşciuc*[235] *– în satele din volostea Căinari, judeţul Tighina.*

(54) *Vasile Andronic* –în satele din volostea Ungheni, **judeţul Bălţi**[236].

(55) *Ştefan Ataman* – în satele din volostea Bălţi-Slobozia, judeţul Bălţi[237].

(56) *Vasile Cevca* – în satele din volostea Zăbriceni, judeţul Bălţi[238].

(57) *Alexandru Cojocaru* – în satele din volostea Balatina, judeţul Bălţi[239].

(58) *Andrei Fornea* – în satele din volostea Copăceni, judeţul Bălţi[240].

(59) *Andrei Friptu* – în satele din volostea Sculeni, judeţul Bălţi[241].

(60) *Serghie Lozneac* – în satele din volostea Corneşti, judeţul Bălţi[242].

(61) *Chiril Popa* – în satele din volostea Chişcăreni, judeţul Bălţi[243].

(62) *Gheorghe Ţâcu* – în satele din volostea Făleşti, judeţul Bălţi[244].

(63) *Gheorghe Buzducean*[245] *şi* **(64)** *Sofronie Eremei*[246] *– în satele din volostea Glodeni, judeţul Bălţi.*

(65) *Ilie Caiţa-Mândru* – în satele din volostea Reni, **judeţul Ismail**[247].

(66) *Vasile Fantaziu* – în satele din volostea Mingir, judeţul Ismail[248].

---

[229] Ibidem f. 12 verso, 83, 91, 95, 97, 110 etc.

[230] Ibidem f. 83, 91, 95, 97 etc.

[231] Ibidem f. 12 verso, 110 etc.

[232] Ibidem f. 90 verso.

[233] Ibidem.

[234] Ibidem f. 12 verso, 13, 110 etc.

[235] Ibidem f. 12 verso.

[236] Ibidem f. 12 verso, 62, 83, 90, 94, 97, 110 etc.

[237] Ibidem f. 12 verso, 110 etc.

[238] Ibidem f. 59, 60, 83, 90, 94, 97, 110 etc.

[239] Ibidem f. 83, 110 etc.

[240] Ibidem f. 110.

[241] Ibidem f. 12, 110 etc.

[242] Ibidem f. 12, 17, 83, 90, 94, 97, 110; dosar 15, partea a 2-a, f. 188 etc.

[243] Ibidem dosar 15, partea 1, f. 12 verso, 110 etc.

[244] Ibidem f. 110.

[245] Ibidem.

[246] Ibidem f. 80, 82 verso, 83, 136 etc.

[247] Ibidem f. 13, 112 verso etc.

[248] Ibidem.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

(67) *Vasile Ghireț* – în satele din volostea Colibaşi, județul Ismail[249].
(68) *Vasile Ignat* (*Ignatov*) – în satele din volostea Călmățui, județul Ismail[250].
(69) *Vasile Voloc* – în satele din volostea Țiganca, județul Ismail[251].
(70) *Ion Cruceresco*[252] *şi* **(71)** *A. Țurcanu*[253] *– în satele din volostea Vişinăuca (Vişnevca), județul Ismail.*
(72) *Metodie Surdu*[254] *şi* **(73)** *Vasile Zubac*[255] *– în satele din volostea Novocorgaci, județul Ismail.*
(74) *Panfile Zubac*[256] *şi* **(75)** *Fedot Mănăstârliu*[257] *– în satele din volostea Cicimani, județul Ismail.*
(76) *Serghie Tataru* (*Tatarov*) – în satele din volostea Cahul, județul Ismail[258].
(77) *Afanasie Schițan* – în satele din volostele Cahul şi Baimaclia, județul Ismail[259].
(78) *Grigore Apopii* – în satele din volostea Năduşita, **județul Soroca**[260].
(79) *Parfirie Chiroşca* – în satele din volostea Ocolina, județul Soroca[261].
(80) *Trofim Dascăl* – în satele din volostea Pepeni, județul Soroca[262].
(81) *Ilie Florea* – în satele din volostea Floreşti, județul Soroca[263].
(82) *Chiril Navroschi* – în satele din volostea Târnova, județul Soroca[264].
(83) *Chiriac Rusu* – în satele din volostea Vadu-Raşcov, județul Soroca[265].
(84) *Savelie Ciubotaru* – în satele din volostea Arioneşti, județul Soroca[266].
(85) *Toader Guşilo*[267] *şi* **(86)** *Iacob Țaga*[268] *– în satele din volostea Bădiceni, județul Soroca.*

[249] Ibidem f. 112 verso.
[250] Ibidem f. 13, 112 verso etc.
[251] Ibidem f. 112 verso.
[252] Ibidem.
[253] Ibidem f. 90 verso.
[254] Ibidem f. 12 verso, 112 verso etc.
[255] Ibidem f. 13, 112 verso etc.
[256] Ibidem f. 12 verso, 13, 112 verso etc.
[257] Ibidem f. 112 verso.
[258] Ibidem.
[259] Ibidem f. 53, 54, 70 etc.
[260] Ibidem f. 91, 95, 96, 98, 109 etc.
[261] Ibidem f. 47, 51, 91, 95, 96, 98, 109 etc.
[262] Ibidem f. 109.
[263] Ibidem f. 91, 95, 96, 98, 109 etc.
[264] Ibidem f. 109.
[265] Ibidem f. 91, 95, 96, 98, 109 etc.
[266] Ibidem.
[267] Ibidem f. 109.
[268] Ibidem f. 91, 95, 96, 98 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)

(87) *Simion Scoarță* – în satele din volostea Vascăuți, județul Soroca[269].

(88) *Mihail Nicolciuc* – în satele din volostea Cotiujeni, județul Soroca[270].

(89) *Gavril Ursu* – în satele din volostele Vascăuți, Cotiujeni şi Climăuți județul Soroca[271].

(90) *Constantin Blanaru* – în satele din volostele Otaci, județul Soroca şi Costeşti, județul Chişinău[272].

(91) *Gavril Ciuloci* – în satele din volostea Alexandrovca, **județul Cetatea-Albă**[273].

(92) *Vasile Hâncu* (*Gâncul*, *Ghinculov*, *Gânciuc*) – în satele din volostea Volontirovca, județul Cetatea-Albă[274].

(93) *Ion Pleşca* – în satele din volostea Talmaz, județul Cetatea-Albă[275].

(94) *Cozma Starodubschi* – în satele din volostea Purcari, județul Cetatea-Albă[276].

(95) *Gheorghe Bulgaru* – în satele din volostea Lipcani, **județul Hotin**[277].

(96) *Marc Dolghii* – în satele din volostele Chelmeneț şi Grozeni, județul Hotin[278].

(97) *Nicolae Vascan* – în satele din volostele Noua-Suliță şi Stălineşti, județul Hotin[279].

(98) *Petru Grija* – în satele din volostele Stălineşti şi Briceni, județul Hotin[280].

(99) *V. Rezilov* – în satele din volostea Edineț, județul Hotin[281].

(100) *Chiril Grăchilă* (*Grachilov*) – în satele din volostele Edineț, județul Hotin şi Văscăuți, județul Soroca[282].

[269] Ibidem f. 50, 91, 95, 109 etc.

[270] Ibidem f. 91, 95, 96, 98, 109 etc.

[271] Ibidem f. 12 verso, 109 etc.

[272] Ibidem f. 109, 110 etc.

[273] Ibidem f. 12 verso, 84, 85, 108, 112 verso etc.

[274] Ibidem f. 12, 84, 85, 108, 112 verso etc.

[275] Ibidem f. 12 verso, 55, 84, 85, 108, 112 verso etc.

[276] Ibidem f. 12 verso, 84, 85, 108, 112 verso etc.

[277] Ibidem f. 96, 98, 109, 112 verso etc.

[278] Ibidem f. 12 verso, 109 etc.

[279] Ibidem f. 109.

[280] Ibidem f. 12 verso, 15-15 verso, 109 etc.

[281] Ibidem f. 12 verso.

[282] Ibidem f. 12 verso, 109 etc.

BDD-A6949 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:52:34 UTC)